

До цих методів відносять управління за цілями (вимірює внесок кожного керівника, працівника у досягнення загального успіху підприємства, а результативність управлінської роботи характеризується ступенем досягнення цілей), планування та аналіз роботи (полягає в періодичному огляді процесу виконання робочих планів спільно керівником і підлеглим для того, щоб визначити досягнуті цілі, проблеми, потреби в навчанні). На практиці ці методи є зазвичай невиразними.

На основі проведеного аналізу головних підходів та методів оцінювання результативності сформовано логіко-структурну модель оцінювання результативності менеджера та його праці (рис.).

Рис. Логіко-структурна модель оцінювання результативності управлінської праці менеджера

Кожний менеджер повинен бути зосереджений на визначених результатах і на тому, як їх досягти. Власні можливості й здатності менеджера матеріалізуються в індивідуальні результати, які згодом втілюються у конкретні результати організації. Для досягнення запланованих цілей менеджерам варто розвивати лідерські здібності. Збагачуючи знання та вміння, підвищуючи результативність працівників (команди), менеджери досягають вищих результатів. Залежно від цілей та вимог для оцінювання результативності менеджера та його праці варто враховувати чинники та визначати критерії виміру результативності, а також обирати й застосовувати різні підходи й методи оцінювання результативності діяльності менеджера.

Висновки. Розглянуті в комплексі підходи до дослідження результативності праці менеджера дають можливість сформулювати напрям дій як для самого менеджера, так і для керівництва компанії задля покращення процесу роботи працівників, окремих менеджерів та компанії загалом. Такі дослідження необхідні для вироблення заходів розвитку, організації й контролю усіх процесів, що відбуваються на підприємствах і безпосередньо залежать від дій менеджерів. Враховуючи підґрунтя формування системи оцінювання результативності управлінської праці, керівництво має можливість розширити можливості ухвалення управлінських рішень для сприяння власному розвитку і процвітанню компанії загалом.

Література

1. Балабанова Л.В. Організація праці менеджера : навч. посібн. / Л.В. Балабанова, О.В. Сардак. – К. : Вид-во "Професіонал", 2004. – 304 с.

2. Белошапка В.А. На пути к эффективному менеджменту: живая модель управленческой результативности / В.А. Белошапка. – К. : Агентство "Стандарт", 2005. – 145 с.
3. Кузьмін О.Є. Основи менеджменту : підручник / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – К. : Академвидав, 2003. – 416 с.
4. Менеджмент організацій : підручник / за заг. ред. Л.І. Федулової. – К. : Вид-во "Либідь", 2003. – 448 с.
5. Методи визначення та вимірювання сильних сторін особистості. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.newtob.com/?page_id=209. [19.09.2011].
6. Мороз О.С. Теоретические вопросы измерения и повышения эффективности управленческого труда / О.С. Мороз // Экономика и право. – 2004. – № 3(10). – С. 69-72.
7. Осовська Г.В. Основи менеджменту : навч. посібн. [для студ. ВНЗ] / Г.В. Осовська. – К. : Вид-во "Кондор", 2003. – 556 с.
8. Друкер П. Эффективный управляющий / П. Друкер. – М. : Изд-во "Продан", 2006. – 115 с.
9. Сазонцев Л.І. Передумови створення і функціонування системи управління якістю управлінського потенціалу / Л.І. Сазонцев, Н.В. Осадча // Экономические проблемы и перспективы стабилизации экономики Украины. – Донецк : ИЭП НАН Украины. – 2001. – Т. 1. – С. 85-92.
10. Харизанова М. Менеджмент: ценности, коммуникации, изменение / М. Харизанова, М. Мирчев, Н. Миронова. – София : Изд-во УНСС, 2004. – 346 с.
11. Хміль Ф.І. Основи менеджменту : підручник / Ф.І. Хміль. – К. : Академвидав, 2003. – 608 с.
12. Bruch H. A biasforaction: how effective managers harness their willpower, achieve results and stop wasting time / H. Bruch, S. Ghoshal. – Boston : Harvard Business School Press, 2004. – 20 p.
13. Simons R. Levers of organizational design – how managers use accountability systems for greater performance and commitment / R. Simons. – Harvard Business School Press, 2005. – 232 p.

Юринец З.В., Кишук Н.В. Оценивание результативности труда менеджера

Рассмотрены подходы к исследованию результативности труда менеджеров. Обоснованы критерии, за которыми оценивают результативность и методы, благодаря которым проводят оценивание. Исследована основа формирования системы оценки результативности управленческого труда.

Ключевые слова: результативность, оценивание результативности, система оценки результативности, критерии, методы, факторы.

Yurynets Z.V., Kischuk N.V. Evaluation of labour effectiveness of manager

In the article research of labour effectiveness of managers are considered. The criteria and methods helps to estimate effectiveness are grounded. The subsoil of forming of the system of effectiveness estimation of administrative labour are considered.

Keywords: effectiveness, evaluation of effectiveness, system of estimation of effectiveness, criteria, methods, factors.

УДК 658.17:336.717.063

Аспірт. І.В.Макалюк¹ –

НТУУ "Київський політехнічний інститут"

ЕВОЛЮЦІЯ ПОГЛЯДІВ ЩОДО СУТНОСТІ КАТЕГОРІЇ "ТРАНСАКЦІЙНІ ВИТРАТИ"

Розглянуто еволюцію поглядів щодо категорії "трансакційні витрати" від часу введення її в обіг до сьогодення. Досліджено сутність поняття "трансакційні витрати". Виділено макроекономічний, мікроекономічний та консолідований підходи до трактування категорії "трансакційні витрати". Досліджено процес формування сукупності окремих елементів трансакційних витрат.

Ключові слова: трансакційні витрати, трансакції, елементи трансакційних витрат, витрати опортуністичної поведінки, інформаційні витрати, економічне середовище, економічна система.

¹ Наук. керівник: проф. П.В. Круш, канд. екон. наук

Постановка проблеми. В умовах розвитку ринкової економіки дедалі частіше трансакційних витрати займають все більшу частку в загальних витратах підприємств. Побудова ефективної системи управління трансакційними витратами сприятиме підвищенню контрактивності вітчизняних підприємств, а для цього необхідно чітко розуміти сутність цієї категорії та її складових елементів. Еволюція поглядів на зміст цієї категорії триває з 30-х рр. XX ст., коли поняття трансакційних витрат вперше ввів Р. Коуз у праці "Природа фірми". На кожному наступному етапі визначення трансакційних витрат все більше уточнювалося та деталізувалося. Кожен науковець намагався обґрунтувати своє розуміння цієї категорії. Тому, для повнішого розуміння сутності категорії трансакційних витрат, варто проаналізувати її еволюцію.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Питання трансакційних витрат досліджують такі вчені: Р. Коуз, Д. Норт, Дж. Коммонс, А. Алчіан, О. Вільямсон, К. Ерроу, В. Кокорєв, С. Архієреєв, Л. Базалієва, О. Шепеленко, Р. Капелюшников, Г. Клейнер та ін. Вони визнають існування трансакційних витрат у будь-якій господарській діяльності.

Процес управління трансакційними витратами досить складний, оскільки не існує єдиного загальноприйнятого визначення цієї категорії. Це зумовлює складність оцінки та аналізу цих витрат, визначення їх впливу на загальний фінансовий результат діяльності підприємства. А. Алчіан вважає, що основними причинами виникнення трансакційних витрат є проблеми спілкування, нечіткість оброблення та передачі інформації, визначення прав, невідповідність дій умовам договору. Встановлення єдиного підходу до розуміння трансакційних витрат дасть змогу вирішити багато проблем, зокрема чітко визначити структуру цих витрат та методичні підходи до їх кількісної оцінки. А це, своєю чергою, створить умови для побудови ефективної системи управління трансакційними витратами на підприємстві.

Метою роботи є дослідження різних підходів до трактування категорії трансакційних витрат в процесі розвитку ринкової економіки та формування сукупності елементів трансакційних витрат.

Викладення основного матеріалу. Здійснення угод на ринку, зокрема і фінансових, потребує від учасників значних витрат. Ці витрати одержали назву "трансакційних" витрат. Вони виступають головним чинником, який визначає структуру і динаміку різних економічних інститутів. Значна частка трансакційних витрат у складі загальних витрат підприємства зумовлена зростанням обсягу ринкових взаємовідносин і, відповідно, кількості ринкових контрагентів, що спричинюється до збільшення чисельності здійснюваних між ними трансакцій.

Введення категорії "трансакційні витрати" в економічний обіг є одним з найбільших досягнень економічної теорії XX ст. Визнання процесу взаємовідносин між економічними агентами "не безкоштовним" дало змогу по-новому висвітлити природу економічної реальності.

Уперше поняття трансакційних витрат було введено в науковий обіг у 30-ті роки XX ст. Р. Коузом у праці "Природа фірми". Суть трансакційних витрат він розглядав так: "Покупці і продавці мають знаходити один одного;

покупці повинні вивчити те, що продавці можуть їм запропонувати, а продавці – що покупці хочуть придбати; обидві сторони мусять вивчити ціни, за якими інша сторона погодиться здійснювати операції. Сторони повинні вести переговори, укладати контракти, забезпечувати їх виконання. Так створюватимуться ринки і з'являтимуться спеціалісти – дилери і брокери – для забезпечення процесу обміну. Саме витрати такої діяльності називаються трансакційними" [12]. Тобто, з самого початку трансакційні витрати розглядали як витрати використання механізму цін або ринку і існування таких витрат можливе лише в ринковій економіці.

Ю. Ніханс, продовжуючи розвивати ідею Коуза, також стверджував, що трансакційні витрати можуть існувати тільки в ринковій економіці [24]. Проте К. Ерроу заперечив такому підходу, визначивши трансакційні витрати як витрати з експлуатації економічної системи [8]. Витрати експлуатації існують у будь-якій реальній господарюючій системі, а оскільки господарююча система – це сукупність взаємовідносин між економічними агентами, то трансакційні витрати можуть розглядатися як витрати взаємозв'язків та взаємовідносин.

Крім Ерроу, про існування трансакційних витрат не тільки в ринковій економіці, але і в альтернативних системах економічної організації, зокрема і в плановій економіці, стверджували Г. Демсец, С. Чанг, А. Алчіан.

Під час дослідження трансакційних витрат між науковцями виникають суперечності. Чанг стверджує, що максимальна величина трансакційних витрат спостерігається в плановій економіці, що свідчить про її неефективність. Проте чимало вітчизняних науковців доводять ефективність впливу планової економіки на зниження рівня трансакційних витрат [3, 7]. За Алчіаном, в економічній системі виживають ефективні підприємства, які максимізують прибуток і мінімізують трансакційні витрати. Тобто, ефективна (ефективний розподіл ресурсів, досконала конкуренція) економіка може функціонувати лише в умовах низьких трансакційних витрат. У випадку високих трансакційних витрат економіка неефективна.

У межах сучасної економічної теорії вчені по-різному трактують поняття "трансакційні витрати". Одні розглядають трансакційні витрати на загальнодержавному рівні, до якого відносять сферу обслуговування виробництва – органи державного, регіонального і місцевого управління, податкову систему, банки, небанківські фінансові установи, правозахисні та судові органи, органи прокуратури, торгово-промислові палати, громадські організації, центри сертифікації тощо; інші – на рівні підприємств, де трансакційними витратами є витрати на проведення переговорів, укладання та реалізацію угод, витрати на пошук інформації та дослідження ринку, витрати, пов'язані з подоланням опортунізму та ін. Також існують погляди, які поєднують наведені підходи. З огляду на це, на наш погляд, варто виокремити такі підходи до визначення сутності трансакційних витрат: 1) макроекономічний, який визначає трансакційні витрати на рівні економіки; 2) мікроекономічний, який визначає трансакційні витрати на рівні підприємства; 3) консолідований, який поєднує макро- і мікропідходи (табл.).

Табл. Сутність поняття "транзакційні витрати"

Автор	Сутність категорії
Макроекономічний підхід	
К. Ерроу	Витрати експлуатації економічної системи [8].
Д. Норт	Витрати, що складаються з оцінки корисних властивостей об'єкта обміну і витрат забезпечення прав і примусу їх дотримання [14].
А. Шастітко	Відносна цінність ресурсів, які використовують для планування, адаптації та контролю за виконанням задач у різних структурах, які впорядковують відносини між економічними агентами, що обмінюються правами власності [19].
С. Малахов	Ціна, яку платить будь-яка економічна система за недосконалість своїх ринків [13].
Мікроекономічний підхід	
О.В. Костіна	Витрати організації, використання товарно-грошових відносин, які будучи відокремленими, водночас пов'язані з фізичним просуванням товарів, приймаючи до уваги операції до і після цього просування [11].
Т. Фішер	Специфічні витрати з налагодження і здійснення передачі товарів, послуг, майнових прав, що здійснюються між юридичними і фізичними особами [18].
А.А. Аузан	Цінність ресурсів, що витрачаються на здійснення транзакцій [9].
В.О. Рибалкін	Усі витрати понад і крім, власне, витрат виробництва [16].
М. Дженсен	Витрати моніторингу за поведінкою агента та витрати його самообмеження [23].
С.І. Архієреєв	Сукупність витрат, що виникають під час обміну правами власності, і затрат, призначених для зменшення цих витрат [1].
І.В. Данильчук	Витрати в сфері обміну, в основі якого лежить не просто факт фізичної передачі благ, а обмін правами власності, передусім пучками правочинностей [6].
В. Токарев	Витрати часу та інших цінних ресурсів підприємства на різноманітні контакти зі своїм зовнішнім оточенням, а також внутрішні комунікації: на контакти з податковими та іншими державними органами, на спілкування зі своїми покупцями, постачальниками, партнерами і т.ін. [17].
Ж.М. Юшак, С.І. Мельник	Специфічні витрати з налагодження умов обміну і відносин як всередині підприємства, так і зовнішніх взаємодій, пов'язаних з пошуком інформації, веденням переговорів, укладанням угод і т.ін. [21].
С.Ю. Барсукова	Витрати, пов'язані з обслуговуванням контрактних відносин, а також передачею, специфікацією та захистом прав власності [2].
Консолідований підхід	
Г. Демсец	Витрати будь-якої діяльності, пов'язаної з використанням цінового механізму [22].
О.В. Шепеленко	Витрати, пов'язані з підготовкою, укладанням і обслуговуванням контрактів, подоланням опортунізму (відкритого і прихованого), різноманітних бар'єрів в реалізації контрактів і після контрактного обслуговування, з функціонуванням державних і громадських інститутів, внутрішньо необхідних ринковій економіці на всіх рівнях ринкових і державних відносин [20].
К. Далман	Витрати збирання і опрацювання інформації, проведення переговорів і прийняття рішень, контроль за дотриманням контрактів і примуси до їх виконання [10].
Е. Фуруботн, Р. Ріхтер	Сукупність усіх витрат, які пов'язані зі створенням або зміною інституту і організацій [15].
А. Олейник	Усі витрати, пов'язані із обміном та захистом правомочностей [15].

Формування сукупності окремих елементів транзакційних витрат відбувалося поступово. Виділення у складі транзакційних витрат такого важливого компонента як "інформаційні витрати" було здійснено Дж. Стіглером в 1961 р. в роботі "Економічна теорія інформації", а Дж.Акерлоф 1970 р. у публікації "Ринок "лимонів": невизначеність якості і ринковий механізм" вперше приділив увагу проблемі нерівномірного розподілу інформації між економічними агентами (інформаційної асиметрії).

О. Уільямсон виділив "витрати опортуністичної поведінки", М. Дженсен і У. Меклінг – "витрати моніторингу за поведінкою агента і витрати його самообмеження", Й. Барель, Ч. Чен, Д. Норт – "витрати виміру", П. Мілгром і Дж. Робертс – "витрати впливу", Г. Хансман – "витрати колективного прийняття рішень" [4]. Крім того, М. Дженсен і У. Меклінг були першими, хто використав висновки теорії транзакційних витрат відносно проблем взаємовідносин між економічними агентами в процесі функціонування підприємства. У своїй спільній праці, яка вийшла друком в 1976 р., основну увагу науковці приділяють проблемам конфліктів інтересів між менеджерами і акціонерами [23].

С. Росс [25] у своїх роботах в 1973-1975 рр. виявив "агентські витрати", як інший важливий компонент транзакційних витрат.

Цікавим є порівняння транзакційних витрат з тертям у механічних системах. Загалом транзакційні витрати – це витрати взаємодії суб'єктів економіки. Ця категорія витрат включає необхідні витрати ресурсів, які безпосередньо не спрямовані на виробництво економічних благ, проте забезпечують успішну реалізацію цього процесу. Саме через те, що транзакційні витрати виконують функцію "забезпечення", їх порівнюють з витратами енергії на подолання тертя в механічних системах. "Подібно до того, як тертя перешкоджає руху фізичних тіл, розсіюючи енергію в формі тепла, так і транзакційні витрати перешкоджають переміщенню ресурсів до користувачів, для яких вони становлять найбільшу цінність, "розсіюючи" корисність цих ресурсів в ході економічного процесу. Подібно до того, як кожному існуючому фізичному тілу надається така форма, яка сприяє або мінімізації тертя, або одержанню за рахунок нього якого-небудь корисного ефекту (колесо, наприклад, слугує і одному, і другому), так фактично і будь-який відомий інститут виникає як реакція на присутність транзакційних витрат і для того, очевидно, щоб мінімізувати їх вплив, збільшуючи цим самим вигоди від обміну. Нарешті, варто зазначити, що перед економістом, який ігнорує існування транзакційних витрат, будуть поставати такі ж труднощі під час пояснювання економічної поведінки, які мав би фізик, що ігнорує факт тертя під час опису руху фізичних тіл" [5].

Характер тертя в економічній системі відображають різного роду порушення, гарантії, торгові марки, витрати з сортування і класифікації, хронометраж робочого часу, наймання агентів, посередництво, контроль партнерів і примушення до виконання зобов'язань тощо. Тобто, транзакційні витрати спрямовані на забезпечення необхідних умов для існування підприємства в економічному середовищі і ведення ним виробничо-господарської діяльності.

Проаналізувавши природу трансакційних витрат і різноманітні підходи до визначення цієї категорії, можна зробити висновок, що трансакційні витрати – це витрати на організацію взаємовідносин підприємства з суб'єктами економічного середовища і витрати на обслуговування виробничо-господарської діяльності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проаналізовані теоретичні аспекти щодо визначення сутності категорії трансакційних витрат підприємства та їх складових буде використано у подальших дослідженнях щодо виокремлення цих витрат з-поміж інших витрат виробничо-господарської діяльності, а також розроблення концептуальних основ управління та побудови механізму управління цими витратами на рівні підприємства.

Література

1. Архієреєв С.І. Трансакційні витрати в умовах ринкової трансформації: Автореф. дис. д-ра екон. наук : 08.01.01 / С.І. Архієреєв / Харківський національний ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Х., 2002. – 32 с.
2. Барсукова С.Ю. Трансакционные издержки вхождения на рынок предприятий малого бизнеса / С.Ю. Барсукова // Проблемы прогнозирования. – 2000. – № 1. – С. 108-119.
3. Булеев И.П. Предприятие в системе общественных отношений: институциональный аспект : монография / И.П. Булеев. – Донецк : Ин-т экономики пром-сти НАН Украины, 2006. – 424 с.
4. Войнаренко М.П., Тельнов О.С. Трансакційні витрати на якість праці / М.П. Войнаренко, А.С. Тельнов // Економіка і прогнозування. – 2007. – № 4. – С. 25-42.
5. Гапоненкова Н.Б. Трансакционные издержки предприятий добывающего сектора рыбной отрасли / Н.Б. Гапоненкова // Вестник МГТУ. – Т. 13. – № 1. – 2010. – С. 126-129.
6. Данильчук І.В. Теоретичний аспект визначення трансакційних витрат / І.В. Данильчук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://intkonf.org/index.php?s=%F2%F0%E0%ED%E1%E0%EA%F6>
7. Дементьев В.В. Власть: экономический анализ. Основы экономической теории власти : монография / В.В. Дементьев. – Донецк : Изд-во "Каштан", 2003. – 200 с.
8. Эрроу К. Возможности и пределы рынка как механизма распределения ресурсов / К. Эрроу. – THESES, 1993. – Т. 1. – Вып. 1. – С. 568.
9. Институциональная экономика: новая институциональная экономическая теория: учебник / под общ. ред. докт. экон. наук, проф. А.А. Аузана. – М. : Изд-во "ИНФРА-М", 2007. – 416 с.
10. Капелюшников Р.И. Категория трансакционных издержек / Р.И. Капелюшников. – 1994. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.libertarium.ru>
11. Костина О.И. Трансакционные издержки: опыт политико-экономического анализа : автореф. дис. ... канд. экон. наук : 08.00.01 / О.И. Костина / Ивановский гос. ун-т. – Иваново, 2007. – 26 с.
12. Коуз Р. Фирма, рынок, право / Р. Коуз. – М. : Изд-во "Дело", 1993. – С. 192.
13. Малахов С. Трансакционные издержки и макроэкономическое равновесие / С. Малахов // Вопросы экономики. – 1998. – № 11. – С. 78-97.
14. Норт Д. Институти, інституційні зміни і функціонування економіки / Д. Норт. – М., 1997. – С. 45.
15. Пустовийт Р. Трансакційні витрати: теоретичні концепції та історичний аналіз / Р. Пустовийт // Економіст. – 2004. – № 10. – С. 26-29.
16. Рибалкін В.О. Теорія власності / В.О. Рибалкін, І.В. Лазня. – К. : Вид-во "Логос", 2003. – 256 с.
17. Токарев В. Трансакционные издержки / В. Токарев. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://mc-ma.narod.ru/mc-ma/mc-ma5/ceo5.htm>
18. Фишер Т.М. Координация управления качеством в свете теории трансакционных издержек / Т.М. Фишер. – [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ptpu.ru>
19. Шаститко А.Е. Новая институциональная экономическая теория / А.Е. Шаститко. – 3-е изд., перераб. и доп. – М. : Экономический факультет МГУ, ТЕИС, 2002. – 591 с.

20. Шепеленко О.В. Трансакционные издержки в переходной экономике: проблемы теории и практики : монография / О.В. Шепеленко. – Донецк : Донецкий нац. ун-т экономики и торговли им. Михаила Туган-Барановского МОН Украины, 2007. – 360 с.

21. Юшак Ж.М. Трансакційні витрати у вітчизняній обліковій системі: XXI століття – нове уявлення майбутнього / Ж.М. Юшак, С.І. Мельник // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу : Міжнар. зб. наук. праць. – 2009. – Вип. 1 (13). – С. 155-163.

22. Demsetz H. The Firm in Economic Theory: A Quiet Revolution / H. Demsetz // American Economic Review. – 1997. – Vol. 87. – No 2. – P. 426-429.

23. Jensen Michael C. Theory of The Firm: Managerial Behavior, Agency Costs And Ownership Structure / Jensen Michael C., Meckling William N. // Journal of Financial Economics. – 1976. – V. 3. – No. 4. – P. 305-360.

24. Niehans J. Transaction Cost / J. Niehans // The New Palgrave. A Dictionary of Economics. – London : Macmillan Press, 1987. – P. 676.

25. Ross S. The Economic Theory of Agency: The Principal Problem / S. Ross // American Economic Review. – 1973. – Vol. 63. – P. 134.

Макалюк И.В. Эволюция взглядов на сущность категории "трансакционные издержки"

Рассмотрена эволюция взглядов относительно категории "трансакционные издержки" со времени введения ее в обращение до современности. Исследована сущность понятия "трансакционные издержки". Выделены макроэкономический и микроэкономический подходы к трактовке категории "трансакционные издержки". Исследован процесс формирования совокупности отдельных элементов трансакционных издержек. Определены категории "трансакционные издержки" как расходы на организацию взаимоотношений предприятия с субъектами экономической среды и затраты на обслуживание производственно-хозяйственной деятельности.

Ключевые слова: трансакционные издержки, трансакции, элементы трансакционных издержек, затраты оппортунистического поведения, информационные издержки, экономическая среда, экономическая система.

Makalyuk I.V. The evolution of views on the nature of the category of "transaction costs"

The article describes the evolution of attitudes about the category of "transaction costs" of issuance to the present. The essence of the concept of "transaction costs". Identified macroeconomic and microeconomic approaches to the treatment category of "transaction costs". The formation of an aggregate of elements of transaction costs. Defined category of "transaction costs" as the cost of organizing the business relationship with the subjects of the economic environment and the maintenance costs of production and economic activity.

Keywords: transaction costs, transaction elements of transaction costs, the costs of opportunistic behaviour, information costs, the economic environment, the economic system.